

بهار ۱۳۹۱

دیپلماسی صلح عادلانه

مرکز بین المللی مطالعات صلح

Number 6, Spring 2012
Just Peace Diplomacy Journal
International Peace Studies Centre (IPSC)
www.peace-ipsc.org
ISSN 2043-9016 (Print)
ISSN 2043-9024 (Online)

English Articles 1-78

Persian Articles 79-254

IPSC

International Peace Studies Centre

دیپلماسی صلح عادلانه

مرکز بین المللی مطالعات صلح

فهرست

Articles

A Critical Analysis of Huntington's Doctrine of 'The Clash of Civilization'

Masoumeh Bahram
[1-20]

- مَخْمَس فُشارهای غرب علیه انقلاب اسلامی ایران در سال ۲۰۱۱
دکتر سید سلمان صفوی {۱۰۲-۱۷۹}

Revisiting the History of Iran: Geopolitics and Geoculture

Kafkazli Seyed Javad
[21-42]

- بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی پاکستان
در سال ۲۰۱۱
امیر سووری {۱۰۳-۱۱۴}

The United States of America and Iran's Periphery in 2011

Tahmoures Gholami
[42-56]

- بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی عربستان سعودی در سال ۲۰۱۱
کامران کرمی {۱۲۷-۱۵۸}

Understanding Radical Islamic Militancy Against the West

Mohammad Sadegh Jokar
[57-78]

- بررسی تحلیلی رویدادهای عراق در سال ۲۰۱۱ و بررسی چشم انداز آتی آن در سال ۲۰۱۲
"۲۰۱۱ سالی برای پایان رسمی اشغال عراق"
اردشیر پشنگ {۱۵۹-۲۰۶}

- تحلیلی از وضعیت مصر در سال ۲۰۱۱ و روندهای آتی
اباذر براری {۲۰۷-۲۳۰}

- بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی تونس
در سال ۲۰۱۱
معصومه طالبی {۲۳۱-۲۵۴}

Persian Articles [79-254]

مقالات انگلیسی {۱-۷۸}

بررسی تحلیلی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی عربستان سعودی در سال ۲۰۱۱

کامران کرمی

مرکز بین المللی مطالعات صلح- تهران

چکیده

نوشتار حاضر با تبیین منطق تحولات جدید بر محیط پیرامونی عربستان، رفتارها و سیاست‌های اتخاذ شده توسط این کشور را مورد تحلیل قرار می‌دهد. ابتدا تحلیل روندی رویدادهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی - نظامی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و سناریوهایی برای سال ۲۰۱۲ ارائه می‌شود و سپس اخبار، رویدادها و تحولات مهم سیاسی، اقتصادی و امنیتی - نظامی از نظر خواهد گذشت.

کلید واژگان: عربستان، خاورمیانه، بهار عربی، مشروعیت، بحرین، یمن.

مقدمه

سال ۲۰۱۱ برای منطقه خاورمیانه و به خصوص خاورمیانه غربی و شمال آفریقا، آبستن حوادثی شد که بسیاری از معادلات موجود را برهم زد و برآیند آن سقوط چند دیکتاتوری و تغییرات

گسترده در بسیاری از کشورهای این منطقه بود. موج تحولات و دگرگونی‌های بهار عربی با تحولاتی که در تونس، مصر، یمن، بحرین، لیبی و سوریه روی داد، عربستان سعودی را در محاصره‌ی دگرگونی‌هایی قرار داد که همواره از بروز آنها در اطراف خویش بیمناک بود. تأثیراتی که موجب سقوط متحدین، تضعیف جایگاه این کشور و چالش مشروعیت گردید و عربستان را بر آن داشت تا در دو جبهه به رویارویی با دگرگونی‌ها بپردازد: نخست در درون عربستان و دوم در خارج و در همسایگی این کشور و به طور مشخص در بحرین و یمن.

وضعیت داخلی و چالش‌ها:

رژیم سیاسی عربستان که به گفته بهجت کورانی^۱ متخصص جهان عرب در چارچوب نظام‌های استبدادی قبیله‌ای سلسله‌ای طبقه‌بندی می‌شود، همواره خالی از مقوله مشارکت شهروندان در قدرت سیاسی بوده است. عنصر کلیدی در فرمول سیاسی این دولت عبارت از مشروعیت خاندان حاکم که مبتنی بر میراث فرهنگی و سنت تاریخی است. این مشروعیت مبتنی بر اقتدار با دسترسی به ثروت نفت تقویت شده و در نتیجه دولت توانسته است از این طریق از تقاضاهای اجتماعی برای انجام تغییرات سیاسی ساختاری چشم‌پوشی کند. نگاهی جامعه‌شناسانه به ساختار داخلی عربستان سعودی حاکی از آن است که این کشور همچون بسیاری از کشورهای عربی منطقه فاقد مشروعیت سیاسی^۲ لازم برای تداوم ثبات سیاسی^۳ است. این کشور به دلیل فقر مشروعیت درصدد نزدیکی هر چه بیشتر به غرب و جلب حمایت دول غربی بالاخص ایالات متحده آمریکا برآمده که همین مسأله خود منجر به ایجاد یک نوع تنش اجتماعی در درون عربستان شده است. مشکلات داخلی عربستان شامل مسائلی از قبیل مطالبات زنان و آزادی‌های اجتماعی، سرکوب اقلیت‌ها بخصوص شیعیان و بحران جانشینی و جنگ قدرت بین شاهزادگان است.

۱- وضعیت شیعیان:

فرقه گرایی در عربستان سعودی پدیده ای شایع است و تبعیض ضدشیعی خود را به شکل های گوناگونی نشان می دهد. فرقه گرایی محصول اتحاد پادشاهی با جنبش وهابی و پیمانی است که شالوده دولت سعودی را به وجود آورده است. وقایعی همچون انقلاب اسلامی ایران و تحولات اخیر عراق که به افزایش قدرت شیعیان و به حاشیه رفتن سنی هایی انجامید که از سلطه تاریخی برخوردار بودند، نگرانی نسبت به سلطه شیعیان در عراق و متعاقب آن تاثیرپذیری شیعیان عربستان از این وضعیت را دو چندان ساخته است. شیعیان در عربستان همواره مورد تبعیض های سیاسی، مذهبی، فرهنگی و اقتصادی قرار گرفته اند و به عنوان اقلیتی کوچک به هیچ وجه نمی توانند خواستار دست یابی به نفوذ سیاسی زیادی در این کشور دست باشند. گراهام فولر^۴ استاد علم ادیان در دانشگاه نیویورک و تحلیل گر سیاسی خاورمیانه سال ها نیز در مقاله ای تحت عنوان "شیعیان عرب، مسلمانان فراموش شده" این مسئله را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. منطقه شرق عربستان و استان نفت خیز القطیف که اکثریت شیعیان را در دل خود جای داده همواره پیشتاز تظاهرات اعتراض آمیز بوده و همواره سرکوب شده اند.

۲- وضعیت زنان:

در عربستان به لحاظ حاکمیت فرهنگ و سنن خاص، جهان بینی ویژه ای نسبت به زن وجود دارد. در مقایسه این وضعیت با میانگین آمارهای مربوط به زنان و نقش آنان در اجتماع و حضور در عرصه سیاسی و مشارکت سیاسی حضور زنان در عربستان بسیار اندک است. این امر می تواند ناشی از عوامل متعدد و گوناگون از جمله فرهنگ سیاسی سنتی و قبیله ای، نظام باورها و اعتقادات و همچنین نظام سیاسی این کشور باشد. بررسی وضعیت زنان در عربستان نشان می دهد زنان در این کشور از امکان مشارکت گسترده در زمینه های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی برخوردار نیستند.

۳- جانشینی و جنگ قدرت میان شاهزادگان:

ریشه معضلات نظام سیاسی - اجتماعی عربستان تا حدود زیادی نشأت گرفته از ساختارهای سیاسی فرهنگی و اجتماعی این سیستم است و از آغاز پیدایش هیچ گاه از یک نظام سیاسی مطلوب و کارآمد برخوردار نبوده است، به همین دلیل هیچ گاه رشد سیاسی متناسب با توانایی اقتصادی خود نداشته و پس از چند دهه از ظهور آن همچنان براساس سنت‌های قبیله‌ای عمل می‌نماید. این سیستم از آغاز پیدایش فاقد یک نظام سیاسی کارآمد بوده و برای دهه‌های متوالی نتوانسته است فرمولی اقناع کننده برای جانشینی در قدرت سیاسی ارائه نماید که اگر نه مردم، حداقل شاهزادگان را بدان قانع نماید و هزینه‌های جنگ قدرت را کمتر کند. بر این اساس با توجه به وضعیت داخلی عربستان که حکایت از بحران و تضاد در سطح جامعه دارد، نگاهی به وضعیت منطقه‌ای این کشور و چالش‌های آن خواهیم داشت.

- جایگاه منطقه ای و چالش‌های آن:

از زمان شکل‌گیری نظام منطقه‌ای عربی امروزی در فردای تجزیه امپراتوری عثمانی، در جهان عرب و به طور مشخص در مشرق عربی به عنوان قلب سیاسی و ژئوپلیتیک آن چهار بازیگر نقش‌های اصلی را ایفا کرده‌اند: عراق، سوریه، مصر و عربستان. این نقش‌ها همواره در نوسان و تابع شرایط منطقه و نظام بین‌الملل بوده است. عربستان در همه این دوره‌ها همواره بازیگری مهم اما در حاشیه بوده است. این کشور به عنوان یکی از بازیگران اصلی خاورمیانه دارای تأثیرگذاری قابل توجهی در عرصه تحولات منطقه‌ای است؛ از این منظر نمی‌توان واقعیت‌های مربوط به عناصر قدرت^۵ و پیامدهای رفتاری آن را نادیده گرفت.

عربستان به دلیل وسعت سرزمینی، منابع عظیم نفتی، موقعیت ژئوپولیتیک و شهرهای مکه و مدینه و ادعای آن کشور در خصوص رهبری جهان عرب، جهان اسلام و پیوندهای استراتژیک با غرب و به ویژه آمریکا به صورت طبیعی به عنوان کشوری تأثیرگذار در تحولات منطقه‌ای محسوب می‌شود و عربستان را از منظر منافع و سیاست منطقه‌ای با اهمیت می‌سازد. اهمیت

عربستان عمدتاً ناشی از توان مالی و اهمیت مذهبی آن است و تا همین اواخر عمدتاً با این دو کارت بازی می‌کرد، یعنی کارت کمک مالی از یک سو و تکیه بر مسند رهبری جهان اسلام و بالاخص جهان سنی از سوی دیگر.

از دهه ۱۹۹۰ از نظر ژئوپلیتیکی تبدیل شدن به قدرت اصلی و هژمون شبه‌جزیره عربی برای آل‌سعود اهمیت ویژه‌ای یافت. سیاست خارجی عربستان میان این سه ضلع یا جهت‌گیری در نوسان بوده است. در سال‌های اخیر هر سه کارت یا برگ برنده عربستان در سیاست خارجی با چالش‌های جدی از سوی بازیگران منطقه‌ای مواجه شده است. بازیگر کوچکی مثل قطر برگ برنده مالی عربستان را به چالش کشیده است. بازیگری عربستان در صحنه عربی به واسطه مصر، سوریه و حتی عراق محدود شده و ایران هم تلاش آن را برای رهبری جهان اسلام زیر سوال برده است. این همه در حالی است که آل سعود در داخل با مشکلات جدی دست به گریبان است. نگاهی به کارنامه عربستان سعودی در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که در این راستا موفق نبوده است. شاید بتوان ادعا کرد عربستان در سال‌های اخیر به موفقیت چشمگیر و پایداری در صحنه عربی و منطقه‌ای دست پیدا نکرده است.

- تحلیل روندی تحولات سیاسی، اقتصادی و امنیتی - نظامی عربستان در سال ۲۰۱۱:

۱. تحلیل روندی تحولات سیاسی عربستان در سال ۲۰۱۱:

تغییر و تحولات جدید خاورمیانه که با عنوان بهار عربی در منطقه شناخته شد، تأثیرات مهمی بر کشورهای منطقه بر جای گذاشت که عربستان سعودی به عنوان یکی از کشورهای مهم و تأثیرگذار خاورمیانه، تأثیراتی را در بعد داخلی و منطقه‌ای پذیرا شد و متقابلاً واکنش‌های را به این تحولات نشان داد. بخشی از این نگرانی متوجه این مسئله است که منطق سیاست خارجی عربستان بر حفظ وضع موجود و پرهیز از هرگونه تغییر در ثبات داخلی و منطقه‌ای است. رفتارها و سیاست‌های اتخاذ شده توسط این کشور در بعد داخلی؛ مطالبات شیعیان، مسأله جانشینی، مسائل زنان و آزادی‌های اجتماعی و مسائل حقوق بشری و از همه مهم تر

چالش مشروعیت و در بعد منطقه‌ای سقوط متحدین و هم پیمانان استراتژیک، تضعیف محور اعتدال عربی، ظهور متغیرهای جدید و خیزش موج دموکراسی‌خواهی را در پی داشت که بر جایگاه عربستان به عنوان بازیگری مهم و کلیدی تأثیرگذار بود. واکنش عربستان به این تحولات، مداخله نظامی در بحرین، مداخله در امور یمن، رویکرد تهاجمی نسبت به سوریه و به راه انداختن موج ایران‌هراسی در منطقه بود.

الف. تأثیرپذیری عربستان از تحولات و متغیرهای سال ۲۰۱۱:

۱. چالش حکومت‌های موروثی:

کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس به خصوص عربستان با توجه به ماهیت این حکومت که حکومت‌های موروثی و پادشاهی و مبتنی بر مشروعیت سنتی هستند طبیعتاً در مقابل انقلابی که درصدد ایجاد حکومتی با مشروعیت عقلایی و قانونی و مبتنی بر رأی اکثریت مردم باشد موضع‌گیری می‌کنند. یکی از خواسته‌های اصلی انقلابیون در تونس، مصر، لیبی و دیگر کشورها کنار رفتن دیکتاتورهایی است که یا به نام رئیس‌جمهور یا شاه قدرت را در اختیار گرفته‌اند و حاضر به سهم کردن دیگران در قدرت و گردش‌نخبگان نیستند. از این رو یکی از اصلی‌ترین خواسته‌های معترضین اصلاحات سیاسی و انجام انتخابات دموکراتیک در کشور بوده و هست. بنابراین شیخ‌نشین‌ها و عربستان سعودی با توجه به مشابه بودن ساختارهای سیاسی پایه‌های حکومت خود را در مقابل بهار عربی و تمایلات دموکراسی‌طلبانه و آزادی‌خواهانه مردم منطقه متزلزل یافته و در جهت مقابله با آن اقدام می‌کنند.

۲. سقوط متحدین منطقه‌ای و تضعیف محور اعتدال عربی:

با شکل‌گیری خیزش‌های مردمی در خاورمیانه عربی، شاهد سقوط دولت‌های محافظه‌کار و متحد غرب چون تونس و مصر بودیم. سقوط این دولت‌ها که در نتیجه بهار عربی صورت گرفت از چند جنبه عربستان را نگران کرد:

- اولاً عربستان سعودی با سقوط متحدین اصلی، خود را در وضعیت و موقعیتی ضعیف تری نسبت به گذشته می بیند و این امر موجب می شود از اهمیت استراتژیک و نفوذ و تأثیر گذاری این کشور در منطقه به خصوص در قیاس با سایر رقبای منطقه‌ای کاسته شود.

- ثانیاً محور اعتدال عربی یا محافظه‌کاری عرب در مقابل محور موسوم به مقاومت که شامل ایران، سوریه، حزب‌الله و حماس می‌شود، در جریان تحولات و دگرگونی‌های بهار عربی تضعیف شد، چرا که با سقوط مصر و تضعیف کشورهای محافظه کار عرب، محور مقاومت در وضعیت بهتری از نظر قدرت چانه زنی در تحولات منطقه برخوردار گردید، امری که در موضع تهاجمی عربستان نسبت به سوریه مشهود است و این کشور در صدد است با همراهی آمریکا و کشورهای محافظه کار عربی دولت سوریه را تضعیف کند.

- ثالثاً ایالات متحده با درک شرایط موجود در منطقه پس از آگاهی از سقوط دولت‌های منطقه که غالباً از متحدین این کشور بودند همواره برای حفظ جایگاه خود سعی داشته خود را با خواسته‌های مردم همراه و همسو نشان دهد و اینک از حمایت و پشتیبانی این حکومت‌ها دست برداشته، این موضوع موجب افزایش نگرانی عربستان سعودی و کشورهای حاشیه خلیج فارس شده است.

- رابعاً عربستان افزایش نقش گفتمان‌های رادیکال در منطقه است. با شکل‌گیری بهار عربی در جهان اسلام ممکن است شاهد ظهور گفتمان‌های رادیکال نسبت به اسرائیل و دولت‌های محافظه کار عرب باشیم، این موضوع نگرانی‌های امنیتی عربستان را افزایش داده و این کشور را به سوی اتخاذ راه‌حلی جهت مقابله با گسترش و تسری انقلاب در کشورهای خلیج فارس سوق داده است.

۳. چالش مشروعیت:

اکثریت کشورهای خاورمیانه دارای حکومت‌های سلطنت‌طلب و محافظه‌کارند و همواره دغدغه‌ی مردم این بوده که چگونه می‌توانند بر روند تصمیمات حکومت اثرگذار باشند و آرمان مهار قدرت را در عرصه‌ی عمل محقق کنند. از سوی دیگر مشروعیت موضوعی است که اکثر کشورهای عربی منطقه با آن دست به گریبان اند و به دلیل عدم برخورداری از پایگاه‌های مستحکم مردمی از آنچه "بحران مشروعیت"^۶ خوانده می‌شود به شدت رنج می‌برند. از این رو نگرانی عربستان بیشتر از آنجا ناشی می‌شود که این کشور در حوزه‌ی داخلی مواجه با چالش‌ها و مطالباتی است که بنیان‌های آن را تحلیل می‌برد. این کشور در حوزه‌ی مشروعیت دچار چالش‌هایی است که تاکنون به مدد کنترل و مدیریت قهرآمیز داخلی و شرایط مناسب مالی آن را به تأخیر انداخته است.

ب. واکنش‌های عربستان به دگرگونی‌های محیط پیرامونی در سال ۲۰۱۱:

رسیدن بهار عربی به کشورهای حاشیه خلیج فارس و عربستان سعودی این کشورها را نسبت به دو موضوع حساس کرد:

- اولاً ایالات متحده آنها را در شرایط بحرانی مانند تونس و مصر تنها خواهد گذاشت، به خصوص که ایالات متحده می‌بایست از بین ارزش‌ها (دموکراسی، آزادی) و منافع خود (نفت و پایگاه‌های نظامی) یکی را انتخاب کند.

- روند کنونی دیر یا زود منجر به سقوط حکومت‌های پادشاهی می‌شود. بنابراین عربستان سعودی بلافاصله در صدد برآمد نسبت به تهدیدات ایجاد شده به اتخاذ راهکارهای جدید بپردازد.

۱- طرح باشگاه پادشاهان:

مجموع مواضع عربستان در قبال خیزش‌های عرب سبب شده در ادبیات بین‌المللی مربوط به این خیزش‌ها از تشکیل جبهه‌ای با عنوان باشگاه سلطنتی ضدانقلاب به رهبری عربستان نام برده شود. این باشگاه درصدد عضوگیری جدید و توسعه جغرافیایی انسانی و امنیتی خویش برآمده است. عربستان به دو کشور اردن و مغرب پیشنهاد داده به شورای همکاری خلیج فارس بپیوندند. هدف از این پیشنهاد بسیار ساده و واضح است. عربستان قصد دارد نظام‌های پادشاهی عربی را در مقابل موج خیزش‌های مردمی حفظ کند و از توان آنها برای هم‌افزایی و تکامل امنیتی و پر کردن شکاف‌های اقتصادی یکدیگر استفاده کند. پیشنهاد پیوستن مراکش و اردن یکی از راهکارهای سیاسی جهت مقابله با بهار عربی و احیای اتحاد بین شورای همکاری خلیج فارس بود. انقلاب‌های اخیر در جهان عرب جان تازه‌ای به فعالیت‌های درون این سازمان بخشیده است. به عنوان مثال نیروی نظامی شورای همکاری خلیج فارس به عنوان سپر شبه جزیره در اواسط ماه مارس به منظور مقابله با مردم بحرین دوباره احیا شد. به نظر می‌رسد بهار عربی باعث بهم نزدیک شدن و اتحاد صفوف داخل شورای همکاری و وحدت تازه در میان آنها شده است.

۲. مداخله در بحرین:

بحرین روابط گسترده‌ای با عربستان دارد. حکومت این جزیره کوچک در اقتصاد و امنیت خود کاملاً متکی به عربستان و کمک‌های همسایه بزرگ خود است. مداخله نظامی عربستان در بحرین با وجود قرار گرفتن در چارچوب پیمان امنیتی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، تصویر عربستان را در میان افکار عمومی منطقه مخدوش کرده است. این حرکت مردم بحرین می‌تواند برای شیعیان عربستان نیز الهام بخش باشد. به خصوص پس از تشکیل دولت شیعی در عراق، عربستان این قیام را در چارچوب ژئوپلیتیک شیعه تفسیر می‌کند. مهم‌ترین دلایل اهمیت بحرین برای عربستان عبارت است از:

۱. بحرین تنها کشور شیخ‌نشین خلیج فارس است که درگیر این مساله شده است.
۲. پیمان امنیتی با بحرین که به حمایت عربستان از حاکمیت فعلی این کشور منجر شده است.
۳. اقلیت شیعه عربستان ساکن مناطق نفت خیز این کشور، در همجواری بحرین که اکثریت جمعیت آن را شیعیان تشکیل می‌دهند به سر می‌برند. این مساله نگرانی عربستان از امکان سرایت جنبش‌های تحول خواهانه به آن کشور را افزایش می‌دهد.

۳. استراتژی سعودی در یمن:

یمن در نگاه استراتژیک عربستان از جایگاه برجسته‌ای برخوردار است. در واقع جایگاه جغرافیایی یمن و نوع روابط و تعامل آن با عربستان در دهه‌ها و سال‌های گذشته این کشور را از نظر اثرگذاری بر امنیت ملی عربستان در سطح کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس قرار می‌دهد. به همین دلیل در تمامی بحران‌ها و تحولات یمن در دهه‌های گذشته عربستان بازیگری فعال و اثرگذار بوده است. با آغاز بحران فراگیر یمن که با سقوط مبارک در مصر همراه شد، نگرانی‌های گسترده‌ای را در ریاض برانگیخت. عربستان پس از غالب آمدن بر اعتراضات داخلی و بحران بحرین در چهارچوب شورای همکاری، ابتکاری برای حل و فصل بحران گسترده یمن مطرح ساخت. محور سیاست سعودی‌ها در یمن برقراری ارتباطی قوی با رهبران اپوزیسیون یمن برای کنترل اوضاع آن کشور پس از کناره‌گیری علی عبدالله صالح است. سعودی‌ها با قدرتمندترین رهبران اپوزیسیون حزب اسلام‌گرای اصلاح ارتباط نیرومندی دارند و به نظر می‌رسد با توجه به روشن شدن امکان‌ناپذیر بودن بقای صالح در قدرت درصدد پیشبرد سناریویی در یمن هستند که بر مبنای آن متحدانشان در یمن به قدرت رسیده و دگرگونی‌ها را از این طریق تا حدودی کنترل کنند.

۴. تبلیغات علیه ایران:

بخشی از تبلیغات عربستان به دنبال بحران هسته‌ای ایران ایجاد شد و بخشی دیگر ناشی از قدرت‌گیری نظامی ایران و پیشرفت تسلیحات موشکی بود. عربستان از هژمونی یک قدرت

شیعه انقلابی در هراس است و از خوف گسترش انقلاب و نفوذ معنوی ایران در منطقه، به غرب روی آورده و در چند مرحله خواستار فشارهای بیشتر بر ایران و کنترل قدرت نظامی و صنایع هسته‌ای کشور شده است. عربستان به دنبال فرافکنی دخالت‌های خود در امور بحرین و فرار از زیر فشار افکار عمومی منطقه است و بر همین اصل تهران را بهترین گزینه برای اتهام زنی می‌بیند. عوامل متعددی ایران را به گزینه‌ای مطلوب برای ترس آفرینی در منطقه تبدیل کرده است و در این میان چند رویداد مهم باعث تیرگی روابط ایران و عربستان شد:

۱. سقوط صدام و روی کار آمدن شیعیان در عراق که به افزایش نفوذ ایران در آن منطقه انجامید.
۲. اختلاف منافع عربستان و ایران در مساله لبنان (حزب‌الله و کشمکش جنگ ۳۳ روزه)
۳. اختلاف نظر ایران و عربستان در مورد حماس و نفوذ ایران در گروه‌های اسلام‌گرای فلسطینی.
- ۵) رویکرد تهاجمی نسبت به سوریه.

عربستان در سوریه تلاش می‌کند رویکرد تغییر رژیم را به پیش برد که با توجه به ابعاد و اهمیت منطقه ای و استراتژیک سوریه و نوع روابط دولت بشار اسد و به خصوص جایگاه آن در محور مقاومت قابل تحلیل است:

- اولاً سوریه جزو محور مقاومت و متحد ایران است. عربستان مشخصاً سوریه را از نگاه عینک رقابت‌های منطقه ای خود با ایران نگاه می‌کند و برای همین در مقابل نظام اسد گام بر می‌دارد.

- ثانیاً عربستان بعد از آغاز بهار عربی کاملاً منزوی شد و موضع منطقه ای و سیاست‌های منطقه ای این کشور در انزوا قرار گرفت. قیامی که در سوریه رخ داد یک فرصت طلایی برای عربستان بود که از حالت انفعالی به حالت فعال یا کنش فعالانه در واقع تغییر سیاست دهد.

- ثالثاً عربستان از زمان مرگ حافظ اسد و روی کار آمدن بشار اسد نگاه مساعدی به سوریه نداشت، زیرا بشار اسد بسیار مستقلانه تر از سیاست های منطقه ای عربی عمل کرد. برای مثال در دهه ۹۰ مثلث عربستان، مصر و سوریه جهت دهندگان دیپلماسی کلی جهان عرب بود و مشکلات و بحران های جهان عرب در چارچوب این مثلث تعریف می شد. اما از زمان به قدرت رسیدن بشار اسد، این مثلث تضعیف شد و از سال ۲۰۰۵ به طور کامل دچار فروپاشی شد و به دو محور تقسیم شد که یک محور آن مشخصاً ایران و سوریه است. از این رو عربستان نگاه مساعدی به نظام سوریه از حافظ اسد نداشته و این شرایط فرصت خوبی برای عربستان فراهم نموده است.

- رابعاً نقش عربستان سعودی در چارچوب استراتژی غرب، حمایت از امنیت اسرائیل و تضعیف سوریه یا حذف نقش منطقه ای سوریه را می طلبد.

در عرصه روابط خارجی، حفظ ثبات منطقه ای در راستای حفظ ثبات داخلی برای عربستان دارای اهمیت حیاتی است. این تاکید را می توان بخشی از ویژگی کلی و همیشگی سیاست خارجی دولت سعودی به شمار آورد. سعودی ها هم در سطح منطقه و هم در سطح حکومتی از بی نظمی و موارد غیرقابل پیش بینی به شدت دوری می جویند، به همین دلیل در زمینه مسائل خارجی و داخلی بسیار کند و با احتیاط زیاد عمل می کنند.

موضوع امنیت یکی از مهم ترین دغدغه های عربستان است. این نگرانی تا حدود زیادی به فقر مشروعیت سیاسی و عدم وجود حمایت های مردمی و نزدیکی آن به کشورهای غربی برای تأمین ثبات سیاسی بازمی گردد. این دو مسئله موجب شده سعودی ها بیش از پیش نگران محیط پیرامونی خود باشند و مجموعه تحولات موجود را به ضرر خود ارزیابی کنند. از آنجا که عربستان همواره سعی داشته نقش رهبری را در سطح منطقه، جهان عرب و حتی جهان اسلام ایفا کند و تاثیر گذاری خود را در عرصه سیاست خارجی افزایش دهد؛

تحولات و دگرگونی‌های عمده‌ای چون قدرت‌یابی شیعیان در عراق از منظر منافع و اهداف منطقه‌ای این کشور اهمیتی بسیار دارد. این تحولات به تغییراتی در محیط منطقه‌ای عربستان سعودی منجر شده که در جهت برهم خوردن توازن قدرت منطقه‌ای به زیان این کشور و به سود ایران تعبیر می‌شود. اقدامات و واکنش‌هایی که عربستان در سال ۲۰۱۱ انجام داد، بیش‌تر یک نیاز تاکتیکی کوتاه مدت و احتمالاً حمایت شده توسط آمریکا است، اما با توجه به دامن زدن به بعد جدیدی از مداخله‌ها و خصومت‌های بین عربی، برای آینده منافع و نقش عربستان در منطقه و روابط اعراب با یکدیگر تبعات دراز مدت و خطرناکی خواهد داشت.

۲- تحلیل روندی تحولات اقتصادی عربستان در سال ۲۰۱۱:

براساس نظر نشریه عربین بیزینس، بحران اقتصادی و مالی ۲۰۰۹ که تاثیر منفی شدیدی بر رشد اقتصادی و تولید ناخالص داخلی کشورهای عربی خلیج فارس داشت موجب شده رشد اقتصادی این کشورها در سال ۲۰۱۰ نیز افزایش چندانی نداشته باشد. البته رشد قیمت نفت طی ماه‌های اخیر تاثیر مثبتی بر رشد اقتصادی خلیج فارس در سال ۲۰۱۱ خواهد داشت. به اعتقاد کارشناسان اقتصادی ادامه روند صعودی هزینه‌ها در بودجه دولت عربستان نشانگر لزوم اجرای سیاست‌های محرک مالی و پولی در این کشور است. براساس این گزارش در سال آینده در بین کشورهای حوزه خلیج فارس عربستان بالاترین نرخ تورم را خواهد داشت و نرخ تورم این کشور به بیش از ۵ درصد خواهد رسید. رشد جمعیت، افزایش هزینه‌های مسکن و افزایش قیمت مواد غذایی بیشترین تاثیر را در افزایش تورم خواهد داشت.

علت اختلال ساختاری آشکار در اقتصاد عربستان و افزایش بیکاری در این کشور را باید در افزایش نیروی کار جدید و وجود شکاف میان نیاز بازار کار و شمار فارغ التحصیلان آموزش عالی جستجو کرد. نیمی از فرصت‌های شغلی در بازار کار عربستان سعودی کاذب هستند و این مساله ضربه‌ای بزرگ به این بازار وارد می‌کند. با این مشکل باید برخورد شود و مشکل بزرگ‌تر یعنی ضعف اجرایی سازمان‌های نظارتی نیز ساماندهی شود.

باز بودن بازار کار و بیکاری به شهروندان سعودی داخل عربستان محدود نمی شود، بسیاری از سعودی ها که برای تحصیل به خارج از کشور اعزام شده و اینک به کشور بازگشته اند با این معضل مواجه اند. کارشناسان معتقدند بازار کار عربستان از سازمان دهی نامناسب رنج می برد. ورود نیروی کار جدید به بازار به ویژه فارغ التحصیلان دانشگاهی، در کنار فرصت های اندک شغلی دلیل اصلی افزایش بیکاری در عربستان است. سازوکار اجرای طرح ها و فقدان کارگر سعودی در این طرح ها در کنار عدم تناسب بین نیاز بازار کار و فارغ التحصیلان دانشگاهی از مهم ترین عوامل بیکاری در عربستان است. یکی دیگر از دلایل بحران در زمینه کار در عربستان سعودی تعیین سیاست های حمایتی و امتیازهای ویژه برای شرکت های خارجی داوطلب کار در عربستان است.

در مورد چشم انداز اقتصادی عربستان در سال ۲۰۱۲ می توان گفت اقتصاد عربستان در سال ۲۰۱۱ در پی جبران کاهش تولید لیبی به علت افزایش صادرات نفت جهش داشته و هزینه های حکومت این کشور پس از انتشار بسته های هزینه های اجتماعی در نیمه نخست سال ۲۰۱۱ افزایش یافته است. انتظار می رود رشد اقتصادی عربستان متوسط به طرف پایین باشد، اما سطح ۲.۹ درصد را حفظ کند. به هر حال تولید کمتر نفت در سال جدید میلادی رشد اقتصادی این کشور را کاهش خواهد داد. تعهد به پرداخت نزدیک به ۱۲۸ میلیارد دلار یارانه های اجتماعی و پروژه های اقتصادی سرفصل رشد در سال ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ برای این کشور خواهد بود.

در سال ۲۰۱۲ موضوع مسکن یکی از چالش های اساسی برای سیاست گذاران این کشور خواهد بود. این کشور در نظر دارد ۵۰۰ هزار واحد مسکونی به ارزش ۶۷ میلیارد دلار بسازد، اما براساس اعلام مقامات کشوری تا سال ۲۰۱۵ با کمبود ۲ میلیون واحد مسکونی تا سال ۲۰۱۵ رو به رو خواهند شد و چنانچه عرضه مسکن افزایش نیابد به تورم بیشتر در قیمت مسکن منجر خواهد شد.

هزینه های دولت از دیگر عوامل مهم رشد اقتصادی عربستان در سال ۲۰۱۲ خواهد بود. براساس برآوردها ارزش پروژه های دولت این کشور به ۱۵۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۲ خواهد رسید. پروژه های زیرساختی و ساختمانی به ترتیب ۴۴.۶ میلیارد دلار و ۳۹ میلیارد دلار تخمین زده شده‌اند. بر این اساس تولید روزانه ۴ میلیون بشکه نفت اضافی این کشور در ابتدای سال ۲۰۱۱ باید در سال ۲۰۱۲ به ۳/۵ بشکه در روز کاهش یابد. تولیدات نفت عربستان از ۸/۴ میلیون بشکه در دسامبر ۲۰۱۰ به ۹.۷۵۸ میلیون بشکه در اوت ۲۰۱۱ افزایش یافت. تولید این کشور برای جبران کاهش تولید نفت لیبی افزایش یافته بود. تولید نفت عربستان در سال ۲۰۱۲، به ۸.۴۲ میلیون بشکه در روز کاهش می یابد.

در سال ۲۰۱۱ میزان تولید ناخالص داخلی این کشور ۶/۶ درصد عنوان شد. تولید ناخالص داخلی عربستان در سال ۲۰۱۲ را می توان ۲.۹ درصد پیش‌بینی کرد. در سال ۲۰۱۱ نرخ تورم عربستان ۵.۲ درصد بوده و پیش بینی می شود نرخ تورم در سال جدید میلادی به ۵.۴ درصد برسد.

۳- تحلیل روندی تحولات امنیتی - نظامی عربستان در سال ۲۰۱۱:

عربستان سعودی به عنوان بزرگ ترین تولید کننده نفت خام در جهان و با اتکا منابع مالی فراوان حاصل از فروش این ماده حیاتی یکی از اهداف مهم شرکت های سازنده سلاح در غرب و به ویژه ایالات متحده آمریکا به شمار می رود. احساس نیاز عربستان در دست یابی به تجهیزات مدرن نظامی و دفاعی به ویژگی های جغرافیای سیاسی (ژئوپلیتیک)، سرزمینی و جمعیتی، ایدئولوژیک و ... بازمی گردد.

کشور پادشاهی عربستان از دهه ۱۹۵۰ تاکنون همواره در زمینه نظامی وابسته به کشور ایالات متحده آمریکا بوده است. سربازان، خلبانان و اکثر نظامیان کشور عربستان در آمریکا آموزش می بینند یا زیر نظر مربیان آمریکایی دوره های نظامی را در عربستان می گذرانند و این امر از دهه

۱۹۵۰ به بعد دنبال می شود. در حال حاضر نیز با توجه به حجم گسترده خریدهای نظامی عربستان از آمریکا این وابستگی بیش از هر زمان دیگر تشدید شده است. از سال ۱۹۴۷ تا سال ۱۹۹۱ میلادی، عربستان سعودی حدود ۶۰ میلیارد دلار تسلیحات از ایالات متحده خریداری کرد که حدود ۸۰ درصد این هزینه صرف تاسیس زیر ساخت های نظامی این کشور شده است.

اولین حضور نظامی ایالات متحده در عربستان به سال ۱۹۴۳ بازمی گردد. اولین قرارداد نظامی دوجانبه در سال ۱۹۵۱ به امضا رسید و در چارچوب آن نیروهای آموزشی ایالات متحده در سال ۱۹۵۳ میلادی وارد عربستان شدند. این نیروها تا پایان دهه ۶۰ میلادی در عربستان ماندند و عمده وظیفه آنها ایجاد زیرساخت های نظامی برای این کشور بود.

پس از اکتبر سال ۱۹۷۳ میلادی و جنگ اعراب و اسرائیل و به دنبال آن افزایش قیمت جهانی نفت، عربستان قدرت نظامی خود را افزایش داد. به این ترتیب در سال ۱۹۷۸ رییس جمهوری وقت آمریکا با فروش محدود هواپیماهای اف-۱۵ به ریاض موافقت کرد. این محدودیت به دلیل عدم توازن قوا بین اسرائیل و عربستان اتخاذ شده بود تا اسرائیل همچنان قدرت برتر نظامی منطقه باقی بماند.

در سال ۱۹۸۰ همزمان با آغاز جنگ ایران و عراق رونالد ریگان رئیس جمهور وقت آمریکا با فروش نوعی هواپیمای جنگی به نام آواکس به عربستان موافقت کرد تا توان دفاعی تاسیسات نفتی عربستان را افزایش دهد. در سال ۱۹۸۵ میلادی، دولت ریگان با فروش ۴۲ موشک ضد هواپیما و ضد کشتی و بالگرد های حامل نیروهای نظامی موافقت کرد که با مخالفت کنگره مواجه شد. اما در سال های ۱۹۸۶ تا ۱۹۸۸ لایحه قبلی با حذف برخی موارد مورد موافقت کنگره قرار گرفت.

اوج فروش تسلیحات نظامی آمریکا به عربستان به دهه ۱۹۹۰ میلادی بازمی گردد که ایالات متحده در مجموع ۱۴/۵ میلیارد دلار تسلیحات پیشرفته نظامی در اختیار عربستان قرار داد که از

این مبلغ ۶.۱ میلیارد دلار آن صرف هزینه‌های جنگ اول خلیج فارس شد. در امضای همه این قراردادها شاهزاده بندر بن سلطان که سال‌ها سفیر عربستان در ایالات متحده و دبیر شورای امنیت ملی عربستان بود، نقش کلیدی و حساسی ایفا کرد.

در نیمه دوم سال ۲۰۰۷ نیز امضای قرارداد تسلیحاتی ۲۰ میلیارد دلاری میان واشنگتن و ریاض که در سفر کاندولیزا رایس وزیر امور خارجه وقت آمریکا در دولت جورج بوش به ریاض صورت گرفت خبرساز شد. یکی از تسلیحات مهمی که در چارچوب این قرارداد باید در اختیار عربستان قرار می‌گرفت، سامانه مدرن "جی دی ای ام" بود. بدین ترتیب عربستان سعودی از ب هم خوردن توازن منطقه ای بیمناک است و خود را در نگرانی جهان غرب از هدف برنامه‌های هسته‌ای ایران شریک می‌داند. کشورهای غربی به رغم تکذیب‌های مکرر ایران معتقدند تهران در حاشیه فعالیت‌های هسته‌ای خود در صدد دستیابی به فن‌آوری تولید تسلیحات هسته‌ای است.

عربستان سعودی در دیدارهای رسمی و دیپلماتیک چنان که عرف است از ابراز نگرانی درباره پروژه‌های هسته‌ای ایران اجتناب کرده، اما به نظر می‌رسد در پشت پرده نگرانی‌هایی از این بابت دارد. از سوی دیگر افزایش تنش‌ها بین ایران و آمریکا و بالاگرفتن صحبت‌هایی مبنی بر احتمال حمله نظامی آمریکا یا اسرائیل به ایران که با تهدیدهای تهران به مسدود کردن تنگه هرمز همراه بوده بر نگرانی‌های ریاض افزوده است. بخش قابل توجهی از صادرات نفت عربستان سعودی از این تنگه عبور می‌کند.

خریده‌های تسلیحاتی عربستان از آمریکا در شرایطی صورت می‌گیرد که این کشور اساساً به این حجم از ادوات نظامی نیازی ندارد. لذا محافل سیاسی خریده‌های تسلیحاتی عربستان از آمریکا را در چارچوب خوش خدمتی ریاض به واشنگتن و در عین حال حل بخشی از مشکلات ناشی از بحران اقتصادی فزاینده حاکم بر آمریکا ارزیابی کرده‌اند. در سالهای اخیر چندین قرارداد نظامی بین آمریکا و عربستان منعقد شده که در نتیجه آن سود سرشاری عاید شرکت‌های اسلحه

سازی امریکایی شده است. بی سابقه ترین معامله تسلیحاتی بین امریکا و عربستان در سال گذشته به ارزش ۶۰ میلیارد دلار صورت گرفت. این خرید های نظامی همزمان با مداخله نظامی عربستان در بحرین و یمن علنی شده است. با توجه به این موضوع به نظر می رسد امریکا درصدد است با تقویت نظامی عربستان از این کشور به عنوان اهرمی برای مداخله در منطقه به نیابت از جانب امریکا استفاده کند. در واقع عربستان ابزاری در دست امریکا برای رسیدن به اهداف واشنگتن در منطقه بوده است.

افشای امضای قریب الوقوع قرار داد نظامی بین امریکا و عربستان در شرایطی که موجی از قیام های مردمی سراسر کشورهای عربی را در بر گرفته می تواند حرکتی تحریک آمیز و آشکار کننده نقش عربستان و امریکا به قضایای جاری منطقه باشد. به نظر می رسد ریاض از علنی کردن قرارداد جدید خرید تجهیزات نظامی از امریکا، قصد دارد وانمود کند توان مقابله نظامی با هر حرکتی را در داخل کشور دارد. از این رو فروش تجهیزات نظامی به دولت عربستان از سوی کشورهای غربی ممکن است با اخذ تعهداتی درباره امنیت اسرائیل از عربستان صورت گرفته باشد.

بالا گرفتن تنش بین ایران و دولت های غربی بر سر برنامه هسته ای ایران و صحبت از جنگ احتمالی میان ایران و ایالات متحده می تواند انگیزه ای قوی برای کشورهای غربی برای انعقاد قراردادهای نظامی سنگین با عربستان باشد. البته رقابت های سنتی بین عربستان و ایران و سابقه روابط ریاض - تهران را نباید از نظر دور داشا. به نظر می رسد دولت های غربی و در راس آنها ایالات متحده از تقویت نظامی و انبار تسلیحات در کشورهای عربی و به خصوص عربستان هدف مشخصی را پی گیری می کنند. آمریکا و غرب درصدد تقویت عربستان هستند چرا که در مواجهه احتمالی با ایران هیچ کشور عربی به اندازه عربستان انگیزه اتحاد با غرب علیه ایران را ندارد و این موضوع همراه با تهدیدات محیط امنیتی و پیرامونی عربستان، می تواند این کشور را به سمت خریدهای تسلیحاتی کلانتر سوق دهد.

فرجام سخن

در این نوشتار وضعیت تحولات و دورنمای سیاسی - اقتصادی - امنیتی - نظامی عربستان سعودی در سال ۲۰۱۱ و اخبار و رویدادهای مهم آن مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. نکته برجسته ای که در متن مورد ارزیابی قرار گرفت، غالب بودن تحولات و رویدادهای سیاسی بر دیگر تحولاتی است که در این کشور در سال جاری در جریان بود. در این سال محیط پیرامونی عربستان سعودی مواجه با چالش هایی شد که برآیند نهایی آن موجب تغییر در معادلات منطقه ای شد و این کشور را بر آن داشت که برای حفظ وضعیت موجود و توازن منطقه ای و حفظ امنیت در کانون های پیرامونی، سیاست هایی اتخاذ کند که موجب شد رویکرد عربستان در قبال تحولات منطقه دوگانه شود، یعنی از یک سو سیاست صبر و انتظار در قبال تحولات مصر و تونس و از سوی دیگر رویکرد تهاجمی نسبت به تحولات بحرین، یمن و سوریه.

عربستان سعی دارد با تغییر معادلات منطقه ای ضمن حفظ و در امان ماندن از موج تحولات با گرایش به سمت خریدهای کلان تسلیحاتی و تشکیل باشگاهی از پادشاهان در شورای همکاری خلیج فارس نقش همکار استراتژیک غرب را در ائتلاف بر علیه سیاست های رادیکالیستی منطقه بازی کند. از این رو می توان سال ۲۰۱۲ را سالی برای مورد محک قرار گرفتن این سیاست و نقش عربستان در منطقه ارزیابی کرد و تا حدودی عربستان را در این نقش جدید یعنی بازیگر نقش اول منطقه در غیاب مصر و تضعیف سوریه، موفق ارزیابی کرد، هر چند مشکلاتی چون نقش ایران در منطقه، چالش های داخلی و ضعف مشروعیت عربستان از جمله مواردی است که می تواند موفقیت این نقش را با چالش های جدی مواجه سازد، به خصوص که در موج تحولات خاورمیانه و بهار عربی، گفتمان عربستان سعودی گفتمانی نیست که جذابیتی برای شکل دهی به افکار عمومی و سیاست های منطقه داشته باشد.

- اخبار و تحولات سیاسی، اقتصادی و امنیتی - نظامی عربستان در سال ۲۰۱۱:

-۱- تحولات و رویدادهای سیاسی:

ژانویه ۲۰۱۱:

- منابع خبری لبنان اعلام کردند: حریری پیشنهادت پادشاه عربستان را برای حل بحران لبنان پذیرفته است. تلاش های کشورهای عربستان، سوریه و حتی مسئولان لبنانی برای کنترل بحران ناشی از دادگاه حریری همچنان ادامه دارد و درحال حاضر به مرحله جدی و حساسی نزدیک شده است. (۰۱ ژانویه)
- عربستان سعودی در نخستین ساعات بامداد شنبه رسماً اعلام کرد: بن علی رئیس جمهور مخلوع تونس را به همراه خانواده اش پذیرفته است. (۱۵ ژانویه)
- علامه شیخ محمدعلی العمری رهبر شیعیان عربستان صبح امروز در بیمارستان ملی مدینه درگذشت. علامه شیخ محمد علی العمری به عنوان شخصیت اول شیعیان مدینه منوره و امام مسجد شیعیان این شهر بود. (۲۴ ژانویه)

فوریه ۲۰۱۱:

- ده تن از علمای مذهبی عربستان روز پنجشنبه اعلام کردند: اولین حزب سیاسی این کشور را تشکیل داده اند و از ملک عبدالله خواستند حزب آنها را به رسمیت بشناسد. (۱۰ فوریه)
- پس از سقوط دیکتاتورهای مصر و تونس و قرار گرفتن دیکتاتورهای عرب دیگر به ویژه لیبی در سراسیمگی سقوط، پادشاه عربستان سعودی دستور بذل و بخشش ۳۵ میلیارد دلاری را صادر کرد. عبدالله که در مغرب دوران نقاهت بعد از عمل جراحی را سپری می کند این دستور را ساعتی قبل از بازگشت به عربستان صادر کرد. (۲۴ فوریه)
- شاهدان عینی از اعزام ۳۰ تانک متعلق به عربستان سعودی به بحرین از طریق معبر مواصلاتی دو کشور موسوم به جاده ملک فهد خبر دادند. معبر ۲۵ کیلومتری بین دو کشور به

دلیل عبور ۱۵ خودروی مخصوص حمل‌تانک که هر کدام دو فروند تانک را منتقل می‌کنند کاملاً مسدود شده بود. (۲۹ فوریه)

مارس ۲۰۱۱:

- نیروهای امنیتی امیر نشین الشرقیه در عربستان سعودی با حمله به تظاهرات زنان این منطقه آنها را مورد ضرب و شتم قرار دادند. به گزارش العالم؛ محمد بن فهد امیر منطقه الشرقیه عربستان به نیروهای امنیتی دستور داد به زنانی که خواهان آزادی فرزندان بازداشت شده خود بودند حمله کنند و آنها را مورد ضرب و شتم قرار دهند. (۰۵ مارس)

- نیروهای امنیتی سعودی برای جلوگیری از تظاهرات مردمی به شهر قطیف وارد شدند. نیروهای امنیتی سعودی مجهز به سیستم‌های کنترل از راه دور صبح امروز وارد شهر قطیف شدند. (۰۷ مارس)

- گروهی از شیوخ و چهره‌های سرشناس شهر شیعه نشین القطیف به دیدار ملک عبدالله رفتند. پس از مطرح شدن این درخواست از سوی شیخ "عبدالله الخنیزی" به نمایندگی از شیعیان و اصرار بر آزادی بی قید و بند آنها ملک عبدالله وعده داد دستور خوبی در این زمینه صادر خواهد کرد. (۰۹ مارس)

- در واکنش به دخالت نظامی نیروهای ارتش عربستان سعودی در بحرین، سفیر عربستان در تهران روز سه شنبه به وزارت امور خارجه احضار و مراتب نگرانی و اعتراض رسمی جمهوری اسلامی ایران به این اقدام به وی ابلاغ شد. (۱۴ مارس)

- مقام‌های رسمی سعودی از ورود بیش از هزار نیروی نظامی این کشور به بحرین خبر دادند. نیروهای امنیتی و نظامی سعودی و بحرینی از بامداد امروز حملات خود را به مردم بحرین از زمین و هوا آغاز کردند. (۱۵ مارس)

- نیروهای وابسته به یکی از احزاب سیاسی شیعیان بحرین که جزو قیام‌کنندگان هستند موفق شدند ۷ تن از سربازان ارتش سعودی را به اسارت درآورند. این نیروها موفق شدند با ایجاد کمین برای ۹ تن از سربازان ارتش سعودی ۷ تن از آنان را به اسارت بگیرند. دو تن از این سربازان نیز در درگیری‌ها کشته شدند. (۱۸ مارس)

- پادشاه عربستان در تماسی تلفنی با رئیس جمهوری سوریه حمایت خود از این کشور را در مقابل آنچه توطئه خواند اعلام کرد. ملک عبدالله در تماسی تلفنی با اسد رئیس جمهوری این کشور در خصوص ناآرامی اخیر در شهر درعا از سوریه اعلام حمایت کرد. (۲۹ مارس)

آوریل ۲۰۱۱:

- صدها نفر از فعالان شیعه عربستان سعودی در حمایت از مردم بحرین و درخواست آزادی‌های سیاسی در داخل در شرق این کشور تظاهرات مسالمت‌آمیز برگزار کردند. تظاهرات کنندگان خواستار پایان دادن به تبعیض علیه شیعیان در عربستان شدند. (۰۲ آوریل)

- وزیر دفاع آمریکا ادعا کرد ایالات متحده «شواهدی» دال بر مداخله ایران در بحرین و سایر کشورهای خاورمیانه دارد. وال استریت جورنال در مورد سفر روز چهارشنبه وزیر دفاع آمریکا به ریاض به گمانه‌زنی پرداخت. (۰۹ آوریل)

- عاده دختر ملک عبدالله معتقد است زنان عربستانی بیش از پیش تمایل دارند که در پست‌های جدید حضور داشته باشند. آنها می‌خواهند ثابت کنند که فعالند و می‌خواهند در جامعه نقشی داشته باشند. (۱۷ آوریل)

مه ۲۰۱۱:

- اخبار رسیده از عربستان سعودی حاکی از آن است که در چند روز آینده، کابینه جدید سعودی با تغییراتی اساسی معرفی خواهد شد. با توجه به وضعیت جسمی شاهزادگان سعودی در کابینه جدید شاهد تغییرات اساسی هستیم. (۰۸ مه)

- شبکه تلویزیونی الجزیره در خبری فوری اعلام کرد که ۲ بمب دست ساز به ساختمان کنسولگری عربستان سعودی در شهر کراچی پاکستان پرتاب شد. هنوز خبری از آمار تلفات این انفجارها در دست نیست. (۱۱ مه)

- شبکه تلویزیونی الجزیره در خبری فوری اعلام کرد: یک دیپلمات سعودی در شهر کراچی ترور شد. براساس این گزارش وی بر اثر تیراندازی در مقابل کنسولگری عربستان سعودی در شهر کراچی به قتل رسیده است. (۱۶ مه)

ژوئن ۲۰۱۱:

- به گزارش پایگاه اطلاع رسانی شبکه العالم دفتر پادشاهی عربستان سعودی در بیانیه ای اعلام کرد: عبدالله صالح و شمار دیگری از مسئولان و شهروندان مجروح یمنی برای درمان جراحاتی که در حوادث اخیر یمن برداشته اند به عربستان رسیده اند. (۵ ژوئن)
- خروج تانک های سعودی و اماراتی از بحرین. (۷ تیر ۱۳۹۰)
- به گزارش خبرگزاری پانا رسانه های بحرینی وابسته به گروه های سیاسی معارض بحرین از خروج بیشتر تانک های وابسته به ارتش سعودی و اماراتی از بحرین خبر دادند. (۲۸ ژوئن)

اوت ۲۰۱۱:

- عربستان سعودی خواستار توقف کشتار در سوریه شد و سفیر خود را از این کشور فراخواند. درحالی که با اعزام نیروهای زرهی خود به بحرین با اعتراضات مردمی در بحرین مقابله می کند. (۸ اوت)
- منابع آگاه از توطئه تازه عربستان سعودی علیه سوریه پس از عید سعید فطر به منظور برهم زدن اوضاع سوریه و قاچاق سلاح های پیشرفته به این کشور برای گروه های تروریستی پرده برداشتند. (۲۴ اوت)
- دیدار سعد حریری با پادشاه عربستان. (۳ شهریور ۱۳۹۰)
- رئیس جریان المستقبل لبنان و نخست وزیر پیشین این کشور به دیدار پادشاه عربستان سعودی رفت. سعد الحریری نخست وزیر پیشین لبنان اعلام کرد: روز گذشته به دیدار ملک عبدالله بن عبدالعزيز پادشاه عربستان رفته است. ملک عبدالله در کاخ الصفا از نخست وزیر پیشین لبنان استقبال و با وی دیدار کرد. (۲۵ اوت)
- مقتدی صدر رهبر جریان صدر عراق طی اظهاراتی کشور عربستان سعودی را تهدید کرد. وی طی اظهاراتی ضمن انتقاد از اهانت به چهره های سرشناس شیعیان بحرین گفت: اگر آیت الله شیخ عیسی قاسم را مورد اهانت قرار دهید به عربستان لشکرکشی خواهیم کرد.

سپتامبر ۲۰۱۱:

- عبدالله بن عبدالعزيز پادشاه عربستان در کاخ خود در ریاض با علی عبدالله صالح دیدار و گفتگو کرد و به وی اطمینان داد عربستان نخواهد گذاشت انقلابیون در این کشور پیروز شوند. عبدالله صالح در این دیدار از پادشاه عربستان برای کمک به درمان او و شماری از مقامات یمنی در بیمارستان های عربستان تشکر و قدردانی کرد. (۲۰ سپتامبر)

اکتبر ۲۰۱۱:

- روزنامه عکاظ چاپ عربستان افزود: افراد و اعضای بازداشت شده شبکه القاعده در عربستان اعتراف کردند که در نظر داشته اند در طرحی وسیع چهره های شیعی در این کشور که بیشترشان در مناطق شیعه نشین در شرق عربستان هستند را ترور کنند. (۰۶ اکتبر)

- رسانه های خارجی از گفتگوی تلفنی رئیس جمهور آمریکا و پادشاه عربستان سعودی و توافق طرفین برای مقابله با ایران خبر دادند. به گزارش الجزیره باراک اوباما شب گذشته با عبدالله بن عبدالعزيز تلفنی گفتگو کرد. طرفین در این تماس تلفنی اتهامات اخیر خود علیه ایران را مورد بررسی قرار دادند و توافق کردند برای محاکمه بین المللی ایران تلاش کنند. (۱۳ اکتبر)

- شبکه تلویزیونی الجزیره به نقل از دفتر پادشاهی عربستان اعلام کرد: سلطان بن عبدالعزيز آل سعود ولیعهد پادشاه عربستان در یکی از بیمارستان های نیویورک فوت کرده است. (۲۲ اکتبر)

- پادشاه سعودی با صدور فرمانی شاهزاده نایف بن عبدالعزيز ۷۸ ساله را با حفظ سمت وزیر کشور و ولیعهد جدید عربستان معرفی کرد. دفتر پادشاهی عربستان سعودی اعلام کرد: نایف بن عبدالعزيز جانشین سلطان بن عبدالعزيز ولیعهد پیشین این کشور شده که چند روز پیش درگذشته است. (۲۸ اکتبر)

نوامبر ۲۰۱۱:

- سفیر سابق عربستان سعودی در ایالات متحده مدعی شد شواهد تاثیر آور و مفصلی در مورد دست داشتن ایران در طرح ترور سفیر کنونی عربستان در واشینگتن وجود دارد. ترکی الفیصل

مدعی شد در صورتی که تهران نتواند بی ارتباط بودن خود را با طرح ترور به اثبات برساند، ریاض موضوع را به شورای امنیت خواهد برد. (۱۶ نوامبر)

- طلال بن عبدالعزیز از شاهزادگان برجسته خاندان پادشاهی عربستان سعودی استعفای خود از هیئت بیعت این کشور را تقدیم کرد. شاهزاده طلال به عنوان فردی که خواستار اصلاحات در عربستان است شناخته شده است و بارها در سخنرانی های خود خواستار اصلاحات دموکراتیک عمیق تر در عربستان شده است. (۱۷ نوامبر)

- قطعنامه پیشنهادی عربستان سعودی در محکومیت طرح ترور سفیر عربستان به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید. در این قطعنامه از ایران خواسته شده تا با مجامع بین‌المللی در این زمینه همکاری کند. (۱۹ نوامبر)

- با وجود گزارش های موثق در زمینه کشته شدن سه فعال شیعه در شرق عربستان به دست نیروهای سعودی وزارت کشور عربستان تاکنون این گزارشها را تایید نکرده است. دولت عربستان در نظر دارد به زودی گروهی را برای انجام تحقیقات به استان القطیف در شرق عربستان اعزام کند. وقایع اخیر در القطیف که سبب خشم شیعیان این منطقه از حکومت شده است، موجب کشته شدن این سه نفر شده است. (۲۳ نوامبر)

دسامبر ۲۰۱۱:

- مصر بیش از همه صحنه بسیار فعال زورآزمایی نیروهای منطقه ای و فرمانطقه ای اعم از عربستان، آمریکا، انگلستان و نیز ارزیابی توان قدرت های بیرونی در اعمال جهت گیری هایشان به مصر است. در همین راستا تقویت گروه های سلفی و نزدیک به عربستان نیز بسیار محسوس است که در حزبی به نام نور خلاصه می شود و حتی دریافت کمک های مالی از سوی عربستان به این حزب شکل علنی به خود گرفته است. (۰۵ دسامبر)

- نایف بن عبدالعزیز ولیعهد عربستان در نامه ای رسمی به فرماندهان ارتش دستور داد به معترضان دولت به هیچ عنوان رحم نکنند. ولیعهد عربستان، این نامه را خطاب به امرای ارتش در سراسر عربستان سعودی از جمله آن دسته از فرماندهانی که بر نیروهای امنیتی در شهرهای مکه و مدینه نظارت دارند نوشته است. (۱۳ دسامبر)

۲- تحولات و رویدادهای اقتصادی:**فوریه ۲۰۱۱:**

- در بازار مالی عربستان سعودی بیش از ۱۵۳ میلیون سهم به ارزش ۳ میلیارد و ۴۹۰ میلیون ریال معامله شد و شاخص سهام در بورس ریاض با بیش از ۴۹.۹۸ واحد کاهش و شاخص کل سهام به ۶۳۳۳.۹۱ واحد رسید. (۲۲ فوریه)
- ژان سواکیناکیس اقتصاددان بانک عربستان- فرانسه درباره تصمیم های اخیر پادشاه عربستان گفت: مسکن و بیکاری مردم دو چالش بزرگ پیش روی عربستان است. عربستان سعودی که عضو گروه ۲۰ است امسال برای سومین سال پیاپی بودجه ای سنگین با رقم ۵۸۰ میلیارد ریال سعودی (۱۵۵ میلیارد دلار) تصویب کرد. (۲۴ فوریه)

مارس ۲۰۱۱:

- وزیر اقتصاد عربستان سعودی اعلام کرد: این کشور ممکن است با یک موج تورم در ماه های آینده رو به رو شود. از این رو اجرای بسته های مالی برای ارتقای وضعیت اجتماعی تورم در عربستان طی ماه های آینده در دستور کار است. (۲۷ مارس)

آوریل ۲۰۱۱:

- اعتصاب کارکنان دو فرودگاه بین المللی در عربستان سعودی منجر به لغو شماری از پروازهای این فرودگاه ها شده است. تا کنون برای اعتصاب در فرودگاه های ملک خالد و ملک عبدالعزیز در جده که منجر به سرگردانی هزاران مسافر شده هیچ دلیل رسمی اعلام نشده است. (۱۸ آوریل)

مه ۲۰۱۱:

- عربستان سعودی که مخالف قطعی سقوط رژیم حسنی مبارک بود، اکنون در نظر دارد یک وامی ۳.۲ میلیارد دلاری برای برطرف کردن مشکلات اقتصادی مصر در اختیار این کشور قرار دهد. (۲۳ مه)

ژوئیه ۲۰۱۱:

- میزان تورم سالانه در عربستان در ماه ژوئن امسال به ۴.۷ درصد رسیده است. مرکز ملی آمار عربستان سعودی اعلام کرده است: نرخ تورم سالانه در عربستان در حالی اعلام شده که در ماه می گذشته نرخ تورم ۴.۶ درصد بوده است. (۱۰ ژوئیه)

- طبق بیانیه منتشر شده در پایگاه اینترنتی کمیسون توسعه ملی چین شرکت نفتی دولتی سینوپک چین و شرکت نفتی آرامکو عربستان در ساخت این پالایشگاه با یکدیگر همکاری خواهند کرد. دو شرکت طرح اولیه ساخت پالایشگاه موسوم به یانبو را با ظرفیت پالایش ۴۰۰ هزار بشکه در روز سه ماه پیش ارائه کردند. ارزش این طرح به ده میلیارد دلار آمریکا می رسد. (۲۸ ژوئیه)

اوت ۲۰۱۱:

- بازار بورس عربستان تحت تاثیر بحران اقتصادی آمریکا شاهد سقوط چشمگیر بود. شاخص بازار بورس عربستان در همان پانزده دقیقه ابتدایی بازگشایی شاهد زیانی معادل دوپست و پنجاه واحد بود. تاثیر بحران اقتصادی آمریکا در بازارهای آسیایی و بازارهای بورس کشورهای خلیج فارس از جمله عربستان سعودی به شکلی جدی مشهود بود. (۰۸ اوت)

اکتبر ۲۰۱۱:

- نرخ تورم عربستان از ابتدای امسال تا کنون در حد ۴.۶ تا ۴.۹ درصد تثبیت شده است. کارشناسان اقتصادی در نظرسنجی رویترز اعلام کردند: نرخ تورم عربستان طی سال ۲۰۱۱ به بیش از ۵/۶ درصد خواهد رسید. (۱۰ اکتبر)
- وزیرانی از کشورهای هند، چین و ژاپن و تولید کنندگان نفت مانند عربستان سعودی، کویت و امارات عربی متحده در این نشست شرکت خواهند کرد. در حالیکه تامین انرژی موضوع محوری این نشست خواهد بود، شرکت کنندگان درباره ایجاد فرصت های سرمایه گذاری در زمینه های فنی و حمل و نقل گفتگو خواهند کرد. (۱۱ اکتبر)
- مجلس مشورتی عربستان اخیرا بر مبنای گزارش سالانه وزارت امور اجتماعی آمار فقیران این کشور را ۲۲ درصد اعلام کرده بود. این در حالی است که عربستان در سالهای اخیر از آغاز طرحی برای مبارزه با فقر در این کشور خبر داده بود. (۱۵ اکتبر)
- براساس آمارهای بانک جهانی عربستان سعودی سالیانه ۳۰ میلیارد دلار از موسم حج درآمد کسب می کند. عربستان سعودی با بیش از ۲۱ میلیون جمعیت که براساس برآورد صندوق بین المللی پول امسال بیش از ۳۲۰ میلیارد دلار درآمد نفتی خواهد شد، سالانه از برگزاری موسم حج بیش از ۳۰ میلیارد دلار درآمد کسب می کند. (۲۲ اکتبر)

نوامبر ۲۰۱۱:

- میدان نفتی مشترک فروزان که در ۱۰۰ کیلومتری جنوب غربی جزیره خارک، بین ایران و عربستان سعودی مشترک است. نکته قابل توجه در این زمینه برداشت ۱۰ برابری این کشور عربی از این میدان است. در حال حاضر ۴.۵ درصد نفت خام روزانه سعودی از میدان مشترک فروزان تامین می شود؛ یعنی روزانه حدود ۴۰۵ هزار بشکه نفت خام. درحالی که برداشت ایران از این میدان مشترک کمتر از ۴۵ هزار بشکه در روز است. (۱۶ نوامبر)

دسامبر ۲۰۱۱:

- علی النعیمی وزیر نفت عربستان سعودی از گذشتن سقف تولید نفت خام این کشور در ماه نوامبر از مرز ۱۰ میلیون بشکه در روز خبر داد. النعیمی در کنفرانسی خبری در وین گفت: همان طور که درباره سقف تولید از ما سوال شد باید بگوییم سقف تولید ما در ماه نوامبر ۱۰ میلیون و ۴۷ هزار بشکه در روز بوده است. (۱۳ دسامبر)

۳- تحولات و رویدادهای امنیتی - نظامی:**آوریل ۲۰۱۱:**

- دولت عربستان سعودی قصد دارد قدرت دریایی خود را با تجهیز ناوگان دریایی به کشتی های جنگی اندازه متوسط و همچنین موشک های سطح به سطح افزایش دهد. این برنامه که کلیدی ترین خرید تسلیحاتی از آمریکا است به "برنامه دوم توسعه دریایی" معروف است که ارزش آن ۲۳ میلیارد دلار برآورد شده و در مدت ده سال به اجرا درمی آید. (۱۴ آوریل)

- آمریکا لغو قراردادهای تسلیحاتی با عربستان سعودی و کشورهای جنوب خلیج فارس را بررسی می کند. وزارت دفاع آمریکا نیز هم اکنون در سایه بحران ها و انقلاب ها در کشورهای عربی تمامی قراردادهای صادرات سلاح به عربستان، کشورهای شورای همکاری خلیج فارس و برخی از کشورهای خاورمیانه را بررسی می کند. (۲۱ آوریل)

مه ۲۰۱۱:

- تنها یک روز پس از اعلام موافقت عربستان برای شرکت در رزمایش هوایی سالانه ترکیه یک جنگنده اف.۱۵ سعودی در جریان تمرین سقوط کرد. این خبر در زمانی منتشر می شود که شاهزاده سلطان روز دوشنبه از موافقت خود با حضور نیروهای زمینی و هوایی ارتش این کشور در رزمایش سالانه "عقاب آناتولی" ترکیه خبر داد. (۲۵ مه)

- به گزارش گاردین به گفته وزارت دفاع انگلیس پرسنل نظامی این کشور دوره های آموزشی منظمی در مورد کار با اسلحه، تک تیراندازی، مهارت های کلی نظامی، مقابله با حوادث

ناگهانی، مهارت های ختشی سازی بمب، تحقیقات و تیراندازی مخفیانه را برای گارد ملی عربستان برگزار می کنند. (۲۹ مه)

ژوئیه ۲۰۱۱:

- دولت آلمان در اقدامی بی سابقه با فروش ۲۰۰ تانک لئوپارد به عربستان سعودی موافقت کرد. هفته نامه اشپیگل اعلام کرد: پس از چند دهه مخالفت آلمان با فروش تجهیزات نظامی سنگین به عربستان دولت آلمان سرانجام با فروش دویست تانک به سعودی ها موافقت کرد. (۰۳ ژوئیه)

- عربستان سعودی قصد دارد علاوه بر قرارداد ۶۰ میلیارد دلار قبلی، ۹۰ میلیارد دلار دیگر از آمریکا سلاح خریداری کند. به گزارش العالم ریاض قصد دارد در قراردادی ۶۰ میلیارد دلاری از آمریکا جنگنده خریداری و ناوگان هوایی خود را ساماندهی کند و علاوه بر آن ۳۰ میلیارد دلار برای نوسازی ناوگان دریایی سعودی هزینه کند. (۰۷ ژوئیه)

- افشای اقدام برلین در امضای قراردادی میلیاردی با ریاض در قبال دادن تانک های پیشرفته جنجال زیادی در محافل سیاسی آلمان برانگیخته است. هفته نامه اشپیگل نوشته است: شورای امنیت فدرال آلمان در هفته گذشته به طور اصولی با صدور تانک های لئوپارد به عربستان موافقت کرده است و به این ترتیب خط مشی فعلی دولت مبنی بر عدم ارسال تجهیزات سنگین جنگی به آنجا را تغییر داده است. (۱۲ ژوئیه)

- کارشناسان دیپلماتیک و نظامی اعلام کردند: دولت آلمان با بررسی طرح تحویل تانک های مسلح به عربستان سعودی در پی گسترش قابلیت های نظامی این کشور در صورت وقوع جنگ علیه ایران است. بر این اساس تصمیم دولت آلمان برای تحویل ۲۰۰ تانک لئوپارد ۲ به عربستان سعودی به ارزش ۱/۸ میلیارد یورو موجی از انتقادات را از سوی رهبران مخالفین، تحلیلگران و گروه های حقوق بشری به همراه داشته است. (۲۶ ژوئیه)

اوت ۲۰۱۱:

- دولت سعودی بارها علیه گسترش سلاح های هسته ای صحبت کرده است. در زمان دولت جورج بوش آمریکا و عربستان سعودی توافقنامه موقتی را به منظور همکاری در فن آوری هسته ای صلح آمیز در سال ۲۰۰۸ میلادی به امضا رساندند، با این حال مذاکرات رسمی در مورد موافقتنامه انجام نشده است. (۰۲ اوت)

منابع

- مجید بزرگمهری، روند اصلاحات در نظام سیاسی عربستان سعودی، فصلنامه مطالعات خاورمیانه، سال دوازدهم و سیزدهم، شماره های ۴ و ۱، زمستان ۱۳۸۴ و بهار ۱۳۸۵.
- سید قاسم منفرد، جایگاه عربستان سعودی در طرح خاورمیانه بزرگ، نامه دفاع(۱۱)، مرکز تحقیقات راهبردی، شماره دوم، ۱۳۸۵.
- پرویز دلیرپور، شیعه در عربستان سعودی، فصلنامه مطالعات خاورمیانه، سال دوازدهم و سیزدهم، شماره های ۴ و ۱، زمستان ۱۳۸۴ و بهار ۱۳۸۵.
- گراهام فولر و رند رحیم فرانکه، شیعیان عربستان سعودی، فصلنامه شیعه شناسی، زمستان ۱۳۸۳، شماره ۸.
- دست نامرئی عربستان سعودی در انقلاب های بهار عرب، جان بردلی، ترجمه نسیم کلانی، خبرگزاری فرارو، ۱۳ اکتبر ۲۰۱۱.
- شیده شادلو، زنان در خاورمیانه (۳)، زنان در عربستان، مجله حقوق زنان، بهمن ۱۳۸۱، شماره ۲۳.
- کامران کریمی، شیعیان؛ اقلیت فراموش شده عربستان، دیپلماسی ایرانی، ۹ آذر ۱۳۹۰.
- رحمن قهرمان پور، روزنامه تهران امروز، شماره ۶۰۲، ۱۳۹۰/۲/۱۰.
- رقیه سادات عظیمی، کتاب سبز عربستان سعودی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۸۵.
- محسن شریعتی نیا، عربستان و تغییر رژیم؟ کتابخانه دیجیتالی دید، موسسه مطالعات و تحقیقات بین المللی تهران، ۱۳۸۳، کد بازیابی: PP00020040708512113
- محمد فرازمنند، عربستان و بهار عربی، فرهیختگان آنلاین
- <http://www.farheekhtegan.ir/content/view/28237/66/>
- معصومه ثانی، عربستان و تحولات اخیر در گفتگو با حمید احمدی، تقابل بازیگران در منطقه خاورمیانه، مجله همشهری دیپلماتیک، شماره ۴۷، مرداد ۱۳۹۰.
- حسن احمدیان، عربستان سعودی و قیام ملت های عرب، رویکردها و چالش ها، مرکز تحقیقات استراتژیک، مرداد ۱۳۹۰.

- کامران کرمی، اهداف عربستان سعودی از اتخاذ رویکرد تهاجمی نسبت به سوریه، مرکز پژوهش های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۲ شهریور ۱۳۹۰.

- Vali Nasr, The Saudis Kill The Arab Spring, “ May 24, 2011,

- <http://www.bloomberg.com/news/2011-05-23/will-the-saudis-kill-the-arab-spring-.html>

- Ellen Kcinkmeyer, Trouble Down South, For Saudi Arabia, Yemen's Implosion is a Nightmare, Foreign Policy, July 5, 2011.

- Vali Nasr, The Saudis Kill the Arab Spring, “May 24, 2011,

<http://www.bloomberg.com/news/2011-05-23/will-the-saudis-kill-the-arab-spring-.html>

- Kamran Karami, The Impact of New Iraq on Saudi Arabia's foreign policy” International Peace Studies Centre (IPSC) – Tehran, July 26, 2011.

- Farred Zakaria, The Politics of Rage; Why do They Hate Us, Newsweek, 15 October 2001.

- Mohsen M. Milani, Iran and Saudi Arabia Square Off The Growing Rivalry Between Tehran and Riyadh, Foreign Affairs, October 11, 2011

- Ellen kcinkmeyer, In Saudi Arabia, an Undercover Revolution, Foreign Policy, June 27, 2011.

- Crisis Group Interview with Two Saudi Shii Political Leaders, Manama, 17 May 2005.

[http:// www.bbcpersian.com](http://www.bbcpersian.com)

[http:// www.voa.com](http://www.voa.com)

<http://www.foreignpolicy.com>

<http://m.foreignaffairs.com>

Endnotes

¹ . Bahgat korany

² . Political legitimacy

³ . Political stability

⁴ . Graham Fuller

⁵ . Elements of power

⁶ . Crisis legitimacy